

Есеј

МАШТА ЈЕ ВАЖНИЈА ОД ЗНАЊА

Лука Ђукановић *

ЈУ „Гимназија“ Мркоњић Град
djukagaming2006@gmail.com

“Машта је мање важна од знања.” је теза чију истинитост ћемо у овом раду испитати. Поставити питање шта је од ова два важније је као да питамо: “Шта је старије - кока или јаје?”. Да бисмо умјели одговорити на ово питање са довољно аргумената и што прецизније одредити закључак, прво морамо дефинисати појам знања и појам маште. Сам појам знања никад није прецизно дефинисан, али ћемо узети као референцу платонско схватање, које на знање гледа као на оправдано истинско дјеловање. Ми ћемо у то схватање унијети мало свог, па у коначници појам “знање” у овом раду означава спознају која је поткријепљена вјеровањем у чињенице. Машта је напротив најчешће дефинисана као процес замишљања, називан ментална слика или имагинација. Знати нешто значи посједовати памћење одређене чињенице, док маштати о нечему уопште не мора бити рационално, истинито, а чак може ићи у екстреме попут вјеровања у то да је Земља облика корита за напајање стоке. Ако знање означимо као “вјеровање у чињенице”, машту требамо посматрати само као “вјеровање”. Иако у језичком смислу постоји сличност између два појма, у суштинском погледу могу, али и не морају бити близу, чак се могу налазити

у другим реалностима, са различитим физичким и метафизичким законима.

Почећемо са анализом утицаја емоција на знање. Ми смо примјетили да заправо никаква емоција не може имати утицаја на саме чињенице које познајемо. На примјер, узећемо годину одржавања битке на Косову - 1389. Било да је човјек који зна ту чињеницу расположен, депресиван, заљубљен и тако даље, година одржавања Косовског боја увијек остаје 1389. Схвативши ово ми можемо примјетити да је знање одлично средство за управљање чињеницама, а да наше тренутне емоције не могу интерферирати са самим предметом знања. Користећи историју као алат за показивање претходне тврдње, можемо машту показати кроз призму будућности. Ми о будућности посједујемо само нагађања, а не доказано истините чињенице. Због чега у овој причи одбацујемо научне процјене и прорачуне научника за које тврде да су “стопостотно тачне”? Узећемо да, хипотетички, научници могу са “стопостотном” сигурношћу тврдити која ће бити температура Земље за педесет година, али, шта ако Земљу за двадесет пет година погоди астероид, којем

* Удружење за промовисање културе и мишљења Софија Бања Лука традиционално организује такмичење у писању филозофских есеја, а поводом Међународног дана филозофије који се обиљежава сваког трећег четвртка у новембру. Такмичење се одвија путем Конкурса за најбољи филозофски есеј, на којем могу учествовати средњошколци и студенти Босне и Херцеговине, а треће мјесто и поклон-бон у износу од 70,00 КМ који је обезбједила Књижара Култура за 2023. годину освојио Лука Ђукановић, ученик III разреда ЈУ „Гимназија“ Мркоњић Град. Конкурс за најбољи филозофски есеј се организује уз подршку Министарства за просвјету и културу Републике Српске.

се научници нису надали. Довољно је да тај погодак астероида промаши научну претпоставку за један степен Целзијуса и да већ научну претпоставку одбацимо као нешто што није “стопостотно” тачно, како се тврдило. Ми стојимо иза вјеровања да знање није примјењиво на будућност (појам будућност се овде односи на сваки будући временски период који није близак садашњем). Можемо замислити да смо научник из области електротехнике, у машти нам је мисао “Како бисмо преносили податке да живимо у 2050. години?”. Само то маштање нам може развити идеју револуционарну попут оних Теслиних, Ајнштајнових, Гаусових или Риманових и довести до тога да развијемо на примјер УСБ 5.0. Наводећи ове научнике, осврнули бисмо се на детаље из живота њих пар. Ајнштајн се током живота огласио поводом теме коју ми обрађујемо рекавши: “Машта је важнија од знања. Знање је ограничено, машта окружује свијет.”, Гаус на примјер није имао никакво посебно предзнање о математици, био је студент античких језика, а напротив користио се замишљањем одређених математичких појмова унутар свог ума, тако добивши идеје о развоју многих нових области саме математике.

Ми се сад окрећемо аргументима који иду у корист истинитости тезе наведене у уводу, а то су они који заиста потврђују важност знања над маштом. Замислимо сцену нуклеарног реактора. Налазимо се у контролној соби и тренутно нам пријети нуклеарна катастрофа размјера оне у Чернобиљу. Уколико не посједујемо знање о правилима поступања у случају овог нереда, узалудна нам је сва машта свијета о томе како ћемо ми бити Супермен који ће спасити свијет, кад заправо нисмо успјели спријечити катастрофу и изгубили немали број живота, укључујући свој. Погледајмо на примјер брачни пар у којем је човјек лудо заљубљен у жену и не може прихватити да га она вара. Ово је на неки начин доказ да нам емоције често замагљују могућност резоновања, а чим су емоције присутне имамо машту, у овом случају ону гдје човјек машта да га жена не вара.

Контрааргумент нам је онај да заправо свијет без маште не би био у боји. То дословно схваћено нема нимало логике, али се заправо односи на то да живот без маште не би био лијеп. Заправо, до развоја свијета

не би дошло да није било маште. Ми овај документ вјероватно не бисмо ни писали у Мајкрософт Ворду да Никола Тесла почетком 20. вијека није у Смиљану посматрао ударе грома и маштао о искориштавању те енергије, а касније и изумитељи Ворда о дигиталној биљежници са стотинама алатки за формирање текста. Посматрајући човјека као биолошку јединку, можемо се осврнути и на изреку Чарлса Дарвина да не опстају ни најснажније, ни најинтелигентније врсте, већ оне које имају највећу могућност прилагођавања. Сам опстанак као имагинација сљеда догађања унапријед може представљати вид маште. Опстанак можемо посматрати и као визуализацију рјешавања одређених проблема. Водећи се самом логиком, ако машта представља вид опстанка, а опстанак нам је нешто што је кључни циљ живота, самим тим и машта је вид кључног циља живота. Погледаћемо сад човјека са аспекта мисаоног бића и бића које тежи ка лијепом. Човјек је мисаоно биће и надилази чињенични поглед управо маштом коју посједује. Пошто човјек тежи ка лијепом, тежи ка умјетности, која је управо продукт маште. Сама машта као што је наведено има своју могућност да представи разне импресије и посматрања различитих појава како стварних тако и оних ирационалних.

Наш закључак је да живот не би био могућ ни без маште ни без знања, што нам говори о томе да и машта и знање имају своје мјесто у животу, потпуно независно једно од другог. Наиме по аргументима и контрааргументима, можемо рећи да је знање битно у егзактним сферама живота, на примјер у модерном школовању, гдје је цијењено да се студент намучи учећи напамет егзактне научне чињенице, што сматрамо погрешним, умјесто да развије могућност критичког размишљања и детаљне анализе предмета учења, потичући и машту, као други спектар разумјевања ствари. Отежавајућу околност за машту ствара субјективност и надилажење материјалне истине, што се сматра погрешним унутар многих егзактних наука. Ми не сматрамо ова својства маште као погрешна, уколико се искористе на прикладан начин и у комбинацији са познатим знањима из области у којој се примјењује. Ово нас враћа на сами почетак, гдје, не само да не можемо диференцирати важности маште

и знања, већ их користимо симултано као једину од правилних могућности употребљавања ова два процеса. Битно је такође нагласити да нам знање и машту не може нико одузети, те да смо у константном располагању с њима, на шта се односи античка изрека “*Omnia mea mecum porto.*” тј. у преводу са латинског “Све своје са собом носим.”. Занимљиво је навести да човек никад не може достићи сво постојеће знање, а маштањем само ствара више знања, које опет тежи достићи. Пошто су ова два појма обрађена у тексту поприлично апстрактна, тешко је дефинисати важност

њих самих. Препоручујемо да се даље испитају ови појмови са различитим тумачењима самих, обрађујући пажњу на различите нивое интелигенције и сазнавања чињеница, као још апстрактније појмове. Као неко ко се бави уједно и науком, филозофијом, као и умјетношћу, наше лично схватање каже да знање произилази из маште, те да је машта у комбинацији са знањем средство опстанка и извор стицања и стварања новог знања. Напоследњу, сматрамо да су машта и знање у бесконачној симбиози.